

Milel ve Nihal Geleneğinden

Ebû Ubeyd el-Bekrî'ye Göre Bergavâta

Adem ARIKAN¹

Bergavâta (برغواطية، البرغواطيون) Barghawâta, Berghouata) Berberîler'in Berânîs kolundan Masmûde'nin bir kabilesi sayılmaktadır.² Bergavâta kabilesi bu gün Fas'ın sınırları içinde olan Okyanus sahillerinden içeri doğru uzanan, tarihte Tâmesnâ diye bilinen bölgede yaşamaktadı. Mağrib tarihinde müstakil bir emirlik kuran Bergavâta'nun ilk liderleri Hâricîlik mezhebinin Sufriyye koluna mensuptur.³ Sonraki liderlerinin peygamberlik iddiasında bulunduğu, itikâd ve ibadetlerinde farklılıklar olduğu anlaşılmaktadır.

Bergavâta klasik mezhepler tarihi kaynaklarından İbn Hazm'ın (ö.456/1064) *el-Fasl*'ında bir ifadesinde geçmektedir. İbn Hazm, kendi döneminde Bergavâta kâfirlerinin dinlerini ortaya çıkaran Sâlih b. Tarîf'in geri dönüşünü beklediklerini kaydetmek-

¹ Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Mezhepler Tarihi ABD. [ademarikan@yahoo.com]

² Ebû Zeyd Abdurrahman İbn Haldûn (ö. 808/1406), *Târîh*, I-VIII, thk: Halil Şahhâde, Beyrut; Dârû'l-Fikir, 1408/1988, VI, s. 275, 276, 280; Receb Muhammed Abdülhalim, *Devletü Benî Sâlih fî Tâmesnâ bi'l-Mağribi'l-Aksâ 125-455/743-1063*, Kahire (1991), s. 34. Farklı bilgiler için bkz. İbrahim Halef el-Ubeydî, *el-Bergavâtiyyûn fi'l-Mağrib 127-542 h.*, Merakeş, 1983, s. 10.

³ Detaylar için bkz. el-Ubeydî, *el-Bergavâtiyyûn*, s. 38.

tedir.⁴ Bergavâta hakkında daha detaylı bilgiyi Endülüslü coğrafyacı Ebû Ubeyd el-Bekrî (ö.487/1094) vermektedir.⁵ el-Bekrî *el-Mesâlik ve'l-Memâlik* isimli eserinde söz konusu ettiği her ülkeyi geniş bir şekilde ele almakta, coğrafyanın anlatılmasının yanında ülkelerin etnik ve dinî yapılarına, halklarının örf ve âdetlerine, hükümdarlarına ve tarihlerinde cereyan eden büyük olaylara dair önemli bilgiler vermektedir. el-Bekrî'nin bu eseri aynı zamanda mezhepler tarihi alanında değerli bilgiler ihtiva etmektedir.⁶ el-Bekrî'nin bu eserinin Magrib ve Afika'yı içeren bölümü ayrıca basılmıştır.⁷ el-Bekrî'nin Bergavâta hakkında verdiği bilgiler H. T. Norris'in bir eseri içerisinde İngilizce'ye çevirilmiştir.⁸

el-Bekrî önce Bergavâta yöneticilerinin soyunun nereden geldiğine dair bilgiler vermektedir. Hanedanın kurucusunun Mağrib'te Emevîlere karşı Hâricî mezhebi mensuplarının öncülük ettiği isyanlardaki katkısına işaret etmektedir. Yöneticilerinin siyasi tarihini verdikten sonra Bergavâta'nın dinî durumunu ortaya koymaktadır. Yöneticilerin Peygamberlik iddiası, Berberice Kur'ân, bu Kur'ân'ın içeriği, ibadetler, muâmelât konuları, hadler ve bazı adetlere değinilmektedir. Bergavâta yönetimi altına girmiş, görüşlerini kabul etmiş olan ve yönetimlerinde olmalarına rağmen görüşlerini kabul etmemiş olan Berberî kabilelerin listesi verilmektedir. Bergavâta yönetimine son verilmesine dair bilgilerin kaydedilmesiyle konu sona erdirilmektedir.

[el-Bekrî'nin Ebû Sâlih Zemmûr'dan Nakilleri]

Bergavâta Memleketi ve Yöneticilerinin Zikri

Ebû Sâlih Zemmûr⁹ haber verdi. O, 352 (963) yılı şevval ayında, Bergavâta yöneticisi Ebû Mansur'un¹⁰ elçisi olarak el-Hakem el-

⁴ Ebû Muhammed İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel ve'l-ehva ve'n-nihal*, I-V, thk. M. İbrâhim Nasr, Abdurrahman Umeyre, Beyrut; Dâru'l-Cil, 1416/1996, V, s. 38.

⁵ Ebû Ubeyd el-Bekrî, *el-Mesâlik ve'l-Memâlik*, I-II, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1992, II, s. 819-828.

⁶ Mehmet Özdemir, "Ebû Ubeyd el-Bekrî", *DîA*, X, s. 247-248.

⁷ Ebû Ubeyd el-Bekrî, *el-Muğrib fi Zikri Bilâdi İfrîkiyye ve'l-Mağrib*, Kâhire; Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, s. 134-141.

⁸ H. T. Norris, *The Berbers in Arabic literature*, Essex: Longman, 1982, s. 97-104.

⁹ Ebû Sâlih Zemmûr b. Musa b. Hişâm b. Vârdîzen el-Bergavâtî. (أبو صالح زمر بن موسى بن هشام بن وارديزن البرغواطي).

Mustansır Billah'a, Kurtuba'ya geldi. Elçinin söylediklerini çeviren mütercimi yanındaydı. Mütercim Ebû Musa İsa b. Davud b. İşrîn es-Satâsî,¹¹ Şelle¹² halkından, Hayrûn b. Hayr¹³ hanesinden bir Müslümandı.

Zemmûr (şunları) haber verdi:

Yötecilerinin atası Tarîf,¹⁴ Şem'ûn b. Yakûb b. İshâk'ın¹⁵ neslindedir. Tarîf, Meysere el-Matgarî'nin¹⁶ adamlarındandır. Meysere, el-Hakîr ve Mağrûr b. Tâlût¹⁷ diye bilinir. Cezîretü Tarîf, Tarîf'e nisbet edilir. Meysere öldürülüp adamları dağılınca Tarîf Tâmesnâ¹⁸ bölgesini ele geçirdi. Bu dönemde Zenâta ve Zuvâga'nın¹⁹ lideriydi. Berberiler onu başlarına geçirip liderleri yaptılar. Tarîf İslam dini üzeriydi, ölünceye kadar öyle kaldı. Geriye dört oğul bıraktı, Berberiler onlardan Sâlih'i başlarına geçirdiler.

Zemmûr (şöyle) dedi:

Sâlih'in doğumu Peygamberin (s.a.v.) ölümünden yaklaşık yüz yıl sonraydı. Sâlih, küçük yaşta, babasıyla birlikte Meysere el-Hakîr'in savaşlarında hazır bulundu. Sâlih, ilim ehli ve hayır sahibiydi. Sâlih, Bergavâta arasında peygamberlik ilan etti, onlar için bu güne kadar üzerede oldukları yeni bir din ortaya çıkardı. Sâlih kendisine bu güne kadar okumaya devam ettikleri Kur'ânlarının indiğini iddia etti. Zemmûr, onun Muhammed'in Kur'ân'ında Tahrîm suresinde (4. ayette) ifade edilen "müminlerin Sâlih'i"²⁰ olduğunu söyledi.

¹⁰ Ebû Mansur b. İsa b. Ebi'l-Ensâr Abdullah b. Ebî Affir Yahmed b. Mu'âz b. Elyesa' b. Sâlih b. Tarîf. (صاحب برغواطة أبي منصور بن عيسى بن أبي الأنصار عبد الله بن أبي عفير). (يحمد بن معاذ بن اليسع بن صالح بن طريف).

¹¹ (أبو موسى عيسى بن داود بن عشرين السطاسي).

¹² (شلة).

¹³ (خيرون بن خير).

¹⁴ (طريف).

¹⁵ (شمعون بن يعقوب بن إسحاق).

¹⁶ (ميسرة المطغري). Meysere el-Matgarî, Hâricîlerin Sufriyye kolunun Emevî yöneticilere karşı Mağrib'te 122/740 yılında gerçekleştirdiği isyana liderlik etmiştir. Meysere hakkında bkz. Ahmet Kavas, "Meysere el-Medgarî", *DİA*, XXIX, s. 507-508.

¹⁷ (الحقير ومغرور بن طالوت).

¹⁸ (تامسنى).

¹⁹ (زناتة وزواغة).

²⁰ (صالح المؤمنين).

Sâlih oğlu İlyas'a dinini anlattı, şerî kurallarını öğretti ve dininde fıkıh tahsili yaptırdı. Güçlenip emin oluncaya kadar bunu açığa vurmamasını emretti. O zaman geldiğinde dinine davette bulunacak ve kendisine muhalefet edeni öldürecekti.

Sâlih oğlu İlyas'a Endelüs yöneticileriyle iyi ilişkiler kurmasını emretti. Sâlih doğuya yolculuğa çıktı. Devletin yedinci yöneticisi döneminde döneceğini vaat etti. Kendisinin Deccal ile savaş için ahir zamanda ortaya çıkacak olan el-Mehdiyü'l-Ekber olduğunu iddia etti. Meryem oğlu İsa onun ashabından olacak ve arkasında namaz kılacaktır. Dünya zulüm ile dolduktan sonra adaletle dolaacaktır. Onlara bu konularda, Musa el-Kelîm (a.s.), Satîh el-Kâhin²¹ ve İbn Abbas'a nisbet ettiği birçok kelâm etti. Adının Arapça Sâlih, Süryanice Mâlik, Acemce Âlim, İbranice Rabbî ve Berberice Veryâverî²² yani kendinden sonra bir şey olmayan anlamında olduğunu iddia etti.

İlyas babası ayrıldıktan sonra yönetimi ele aldı. O İslam dinini izhar ediyor, babasının kendisine öğrettiği dini korku ve takiyye ile gizliyordu. O temiz, iffetli biriydi. Dünyada bir şeye değer vermezdi. Elli sene yönetimde kaldıktan sonra öldü.

İlyas'ın oğullarından Yûnus, babasından sonra yönetime geldi. Yûnus dinlerini açıkça ilan etti ve ona davette bulundu. Bu dine girmeyeni öldürdü. Üçyüz seksen yedi şehir boşaldı. Kendisine muhalif olan halklara kılıçla saldırdı. Onları Tâmellûkâf²³ deniler yerde katletti. Çarşı ortasında yüksek bir kayanın olduğu bir yerdi. Yedi bin yedi yüz yetmiş kişi öldürüldü. Özellikle Sanhâce'den bir seferde bin vağd²⁴ öldürüldü. Onlara göre vağd, kardeşi ve amcaoğlu olmayan tek başına kişi demektir. Böyle olanlar Berberîler arasında az sayıdadır. Onlar sayının çokluğuna delalet etsin diye az olanları saydılar.

Zemmûr (şöyle) dedi:

²¹ (سطيح الكاهن).

²² (وريورى).

²³ (تاملوكاف).

²⁴ (الوغد).

Yûnus doğuya seyahat etti, hac yaptı. Yûnus'tan önce ve sonra ailesinden kimse hac yapmamıştır. Yûnus kıtık dört yıl yönetimde bulunduktan sonra öldü.

Yûnus'tan sonra yönetim oğullarından çıktı, ayaklanan Ebû Gafîr'e²⁵ geçti. Ebû Gafîr yönetimi ele geçirdi. Atalarının dinini din edindi. Gücü arttı. Berberiler ile meşhur çok sayıda savaşı oldu, uzun süre unutulmadı. Tîmağsen²⁶ bunlardan biridir. O büyük bir şehirdi, halkı Perşembe'den Perşembe'ye süren sekiz gün boyunca katledildi. Onların evleri, avluları ve sokakları kanlarıyla doldu. Bunlardan bir diğeri Beht²⁷ denilen yerd. Orada öldürülenleri saymaktan aciz kalındı. Ebû Gafîr'in kırk dört tane eşi, her birinden birer oğlu vardı. Ebû Gafîr yirmi dokuz yıl yönetimde kaldıktan sonra 300 (912) yılında vefat etti.

Ebû Gafîr'den sonra oğullarından Abdullah Ebu'l-Ensâr yönetime geldi. Abdullah cömert, zarif, vaad ve ahidlerine sâdik biriydi. Komşuyu korurdu. Hediyeye kat kat fazlasıyla karşılık verirdi. Basık burunlu, açık yüzlü, beyaz tenli ve uzun sakallıydı. Pantolon ve milhafa²⁸ giyer, kamîs giymezdi. Sadece savaşlarda sarık takardı. Halk arasında da sadece yabancılar sarık takardı. Ordusunu ve devlet adamlarını her sene toplar, çevresine savaşa hazır olduğunu gösterirdi. Kabileler hediyeler gönderir, dostluklarını göstermek isterlerdi. Hediyeleri adamlarına dağıtır, sukûnetle hareket ederdi. Kırk iki sene yönetimde kaldı. Emselâht'ta²⁹ defnedildi, kabri oradadır.

Abdullah Ebu'l-Ensâr'dan sonra oğullarından Ebû Mansûr İsa yönetime geçti. O yirmi iki yaşındaydı. Bu 341 (952) yılında olmuştu. Ebû Mansûr da atalarının yolunda yürüdü, onların dinini din edindi. Onun gücü artmış, saltanatı büyümüştü. Babası ölümünden önce Ebû Mansûr'a Endelüs yöneticisiyle iyi ilişki içerisinde olmasını vasiyet etmişti. (Ondan sonra yönetime seçilen herkese

²⁵ Ebû Gafîr Yahmed b. Mu'âd b. Elyesa' b. Sâlih b. Tarîf. (أبو غفیر یحمد بن معاد بن ألیسع) (بن صالح بن طریف)

²⁶ (تیمغنسن).

²⁷ (بهت).

²⁸ (? الملحفة).

²⁹ (أمسلاخت).

aynı vasiyet yapılmıştır. Zemmûr'un dediğine göre) Babası, Ebû Mansûr'a "oğlum, sen hanedanın yedinci yöneticisin, va'dettiği gibi Sâlih b. Tarîf'in sana geleceğini umuyorum" demiştir.

Zemmûr'un sözü burada sona erdi.

[el-Bekrî'nin Ebu'l-Abbas Fadl el-Medhicî'den Nakilleri]

Ebu'l-Abbas Fadl el-Medhicî³⁰ (şöyle) dedi:

Bergavâta dini ile ortaya çıkan Yûnus, Berbat Vadisi'nden Şezûne³¹ asıllıdır. Yunus, 201 yılında doğuya yolculuk etti. Beraberinde Abbas b. Nâsîh, Vâsîliyye mezhebi ileri gelenlerinden (sâhibü'l-Vâsîliyye) Zeyd b. Sinân ez-Zenâti, Burgûs b. Sa'îd et-Terârî, Benû Abdîrrazzak'ın ceddî ki, onlar Benû vekîlî's-Sufriyye diye bilinirler, Sicilmâse yakınındaki el-Menâdiyye kalesi yöneticisi Menâd ve ismi aklımdan giden başka biri vardı.³² Bunlardan dört tanesi fıkıh tahsil etti, üç tanesi nübüvvet iddiasında bulundu, Bergavâta yöneticisi Yûnus da onlardandı.

Fadl (şöyle) dedi:

Yûnus hıfz ilacını içmişti. Her duyduğunu ezberleyebiliyordu. Yıldızlar, kehânet, cinler, nazar, kelâm ve cedel ilimleri öğrendi. Bunlar için Geylân'dan ders aldı. Yûnus geri döndü, Endelüs'e gitmek istiyordu. Zenâta'dan bu kavim arasında konakladı. Cahilliklerini görünce onların beldesini vatan edindi. Onlara yıldızların delaletiyle olmadan önce bir şeyleri haber veriyordu. Söyledikleri dediği gibi veya ona yakın gerçekleşince onların nezdinde konumu büyüdü. Onların bu durumunu görüp hilimlerinin zafiyetini, akıllarının düşüklüğünü öğrendi. Dinini izhar etti ve peygamberliğine davet etti. O Berbat'tan olduğu için ona uyanlara Berbatî ismi verildi. Sonra kelimeyi dillerinde dönüşüme uğrattılar, kendi luğatlerinde bir karşılık verdiler ve Bergavâtî dediler.

Fadl b. Mufaddal, Beht savaşı için Sa'îd b. Hişâm el-Msmûdî'nin³³ uzun bir kaside söylediğini anlattı. (...) Bu beyit

³⁰ (أبو العباس فضل بن مفضل بن عمرو المدحجي).

³¹ (شذونة من وادي يربط).

³² عباس بن ناصح وزيد بن سنان الزناتي صاحب الواصلية وبرغوت بن سعيد الترابي وجد بني عبد الرزاق (ويعرفون ببني وكيل الصفرية، ومناد صاحب المنادية).

³³ (سعيد بن هشام المصمودي).

Zemmûr el-Bergavâtî'nin "Tarîf, Meysere'nin adamlarındandı" sözünü tasdik etmektedir.

[Bergavâta'nın Peygamberleri]

Bergavâta sapkınlığına gelince, onlar Sâlih b. Tarîf'in peygamberliği gibi oğullarından iş başına getirdiklerinin peygamberliğini de ikrar ediyorlar. Onlar için telif ettiği kelâmın Allah'tan vahiy olduğunda şüphe etmezler.

[Bergavâta'da İbadet ve Mu'âmelât]

Bergavâta'da Receb ayında oruç vardır. Ramazan ayında yerler. Beş vakit gündüz, beş vakit gece namaz kılarlar. Kurban Muharrem ayının on ikinci günü kesilir. Abdestte göbek ve böğürlerin yıkanması vardır, sonra istinca, mazmaza, yüzün yıkanması, boyun ve kafaya mesh, omuzlara kadar kolların yıkanması, başın üç kere meshi, aynı şekilde kulakların meshi, sonra topluklara kadar ayakların yıkanması. Bazı namazları secdesiz îmâ ile, bazıları ise Müslümanların namazları şeklindedir. Peş peşe üç secde yaparlar, alınlarını ve ellerini yerden yarım karış kaldırırılar.

İhrâmları³⁴ ellerinden birini diğeri üzerine koymaları, bismillah anlamına gelen "ebesmen yâkuş"³⁵ ve "büyük Allah'tır"³⁶ anlamına gelen "makkar yâkuş"³⁷ demeleridir. Teşehhüd boyunca ellerini yayarak yere koyarlar. Kur'ân'larının yarısını ayakta, diğeri yarısını rukûda okurlar. Selam verirken Berberice "Allah yukarı-mızdadır, O'ndan yerdeki ve gökteki hiçbir şey gâib olmaz" derler. Sonra yirmi beş defa "makkar yâkuş", benzer şekilde "bir, Allah'tır" anlamına gelen "îhan Yâkuş"³⁸ ve "Allah'ın benzeri biri yoktur" anlamına gelen "verdâm Yâkuş"³⁹ derler.

Onlar Perşembe günü kuşluk vakti toplanırlar (Cuma kılarlar?). Cuma günü oruc tutlur. Zekâtı hububattan onda bir (uşur) olarak alırlar, Müslümanlardan bir şey almazlar. Geçimini sağla-

³⁴ İftitah tekbiri diye bilinen namaza başlama tekbirine fıkihta ihrâm tekbiri de denmektedir.

³⁵ (ابسمن ياكش).

³⁶ (الكبير الله).

³⁷ (مقر ياكش).

³⁸ (ايحن ياكش).

³⁹ (وردام ياكش).

yabilmeleri durumunda evlenilecek kadınlarla ilgili sayı sınırı yoktur. Üç göbek geçmedikçe amcakızıyla evlenmezler. Müslüman erkek ve kadınlarla nikâhlanmazlar. İstedikleri kadar boşanır ve tekrar dönerler.

Hırsız ikrar veya beyine ile öldürülür. Zinaya recm uygulanır. Yalan söyleyeni sürgün ederler ve onu “mugayyir” diye isimlendirirler. Onlarda diyet yüz sığırdır. Bütün hayvanların kafa kısmı haramdır. Balık ancak boğazlandıktan sonra yenilir. Yumurta haramdır. Tavuk mekruhtur, zor durumda kalırlarsa yerler. Onlarda ezan ve kamet yoktur. Vakitleri horozların sesiyle bilirler ve bu sebeple onların yenmesini haram kılmışlardır. Liderleri avuçlarına tükürür, tükürüğü hastalarına götürürler, şifa bulmasını umarlar. Bergavâta halkı yıldızlar ilmini en iyi bilenler ve onu en etkili kullananlardır. Kadın ve erkekleri insanların en güzeli ve en yapılısıdır. (...)

[Bergavâta'nın Kur'ân'ı]

Sâlih b. Tarîf'in Bergavâta için uydurduğu (vaz') Kuran seksen suredir. Surelerin çoğunun isimleri Hz. Adem'den itibaren peygamberlerin isimleridir. İlk sure Eyyûb suresi, sonuncusu Yûnus suresidir. Bunlar içerisinde Firavn, Kârûn, Hâmân, Ye'cûc ve Me'cûc, Deccâl, İcl suresi, Hârût, Mârût, Tâlut, Nemrûd vb. kıssalardaki isimler adına sureler, Hıcl, Cerrâd, Cemel, Haneş (sekiz ayağı üzere yürür) sureleri ve Garâibü'd-dünya suresi ki, onlara göre ilm-i azim vardır.

Kitaplarının girişi olan Eyyub suresinden bir parçanın tercümesi:

Allah'ın ismiyle ki, Allah onunla kitabını insanlara gönderdi. O, onlara haberlerini beyân etti.⁴⁰ (...)

Zemmûr (şöyle) dedi:

Sâlih b. Tarîf oğullarının, haberleri verilen dönemde, üçbin iki yüz süvarileri vardı. Bergavâta kabileleri onların dinini din edinmişti. Onların milleti üzere olan diğer kabileler Cevâre, Zevâga, el-Berânis, Benû Ebî Nâsır, Mencesa, Benû Ebî Nuh, Benû Vâgmer,

112 ⁴⁰ (باسم الله الذي أرسل الله به كتابه إلى الناس، هو الذي بين لهم به أخباره).

Matgara, Benû Bûrağ, Benû Demmer, Matmâta, Benû Vavkesînet.⁴¹ Toplam sayıları on bin süvariden fazlaydı. Müslümanlardan onların yönetimlerine giren kabileler Zenâtatü'l-Cebel, Benû Yellît, Nemâlîte, Benû Vâvsînet, Benû Yefren, Benû Nâgît, Benu'n-Numân, Benû Efellûse, Benû Kevne, Benû Yesker, Essâde, Rekâne, Îzemîn, Menâde, Mâsîne, Rasâne ve Terârite.⁴² Bunların sayısı da on iki bin civarı süvâriydi. Zemmûr dedi ki, askerlerinde davul ve bayrak bulunmaz. Zemmûr memleketlerindeki sayısı yüzü geçen nehirleri saydı. En büyüğü Mâsenât nehridir ki kible tarafından içeri doğru akmaktadır, denize kadar kat ettiği mesefa altı gündüktür. Vânsîfen nehri de Şelle nehrine karışıp Rabat altından okyanusa akmaktadır.

[Bergavâta'nın Sonu]

Emir Temîm el-Yefrenî onlara saldırıncaya kadar Bergavâta dinleri üzere ve Sâlih b. Tarîf'in nesli yöneticileri olarak beldelerinde kadılar. Bu 420 yılından sonra olmuştur. Temîm onlara galip geldi, kalanları esir etti, memleketlerini vatan edindi, onların işine son verdi, izlerini sildi, sapkınlıklarından ve küfürle bağlantılarından geriye bir şey kalmadı. Temîm adalete önem veren biriydi. Şelle Vadisi'nde bir tüccardan cariye gasbeden oğlunu öldürmüştür. Bu gün⁴³ bütün Bergavâta beldeleri İslam milleti üzeredir.

⁴¹ جراوة وزواغة والبرانس (وبنو أبي ناصر ومنجصة وبنو أبي نوح وبنو واغمر ومطغرة وبنو بورغ) وبنو دمر (ومطماطة وبنو وزكسينت).

⁴² زناتة الجبل وبنو بليت ونمالتة وبنو واوسينت وبنو يفرن وبنو ناغيت وبنو النعمان وبنو أفلوسة وبنو كونة وبنو (يسكر «٧») وأصادة وركانة وإيزمين ومنادة وماسينية ورسانة وترارئة.

⁴³ Ebû Ubeyd el-Bekrî 487/1094 yılında vefat etmiştir.